

Jokaisella on oikeus oppia – tukea oppimiseen ja koulunkäyntiin

Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, Ruskis

Minna Sillanpää

Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, Ruskis / Skilla

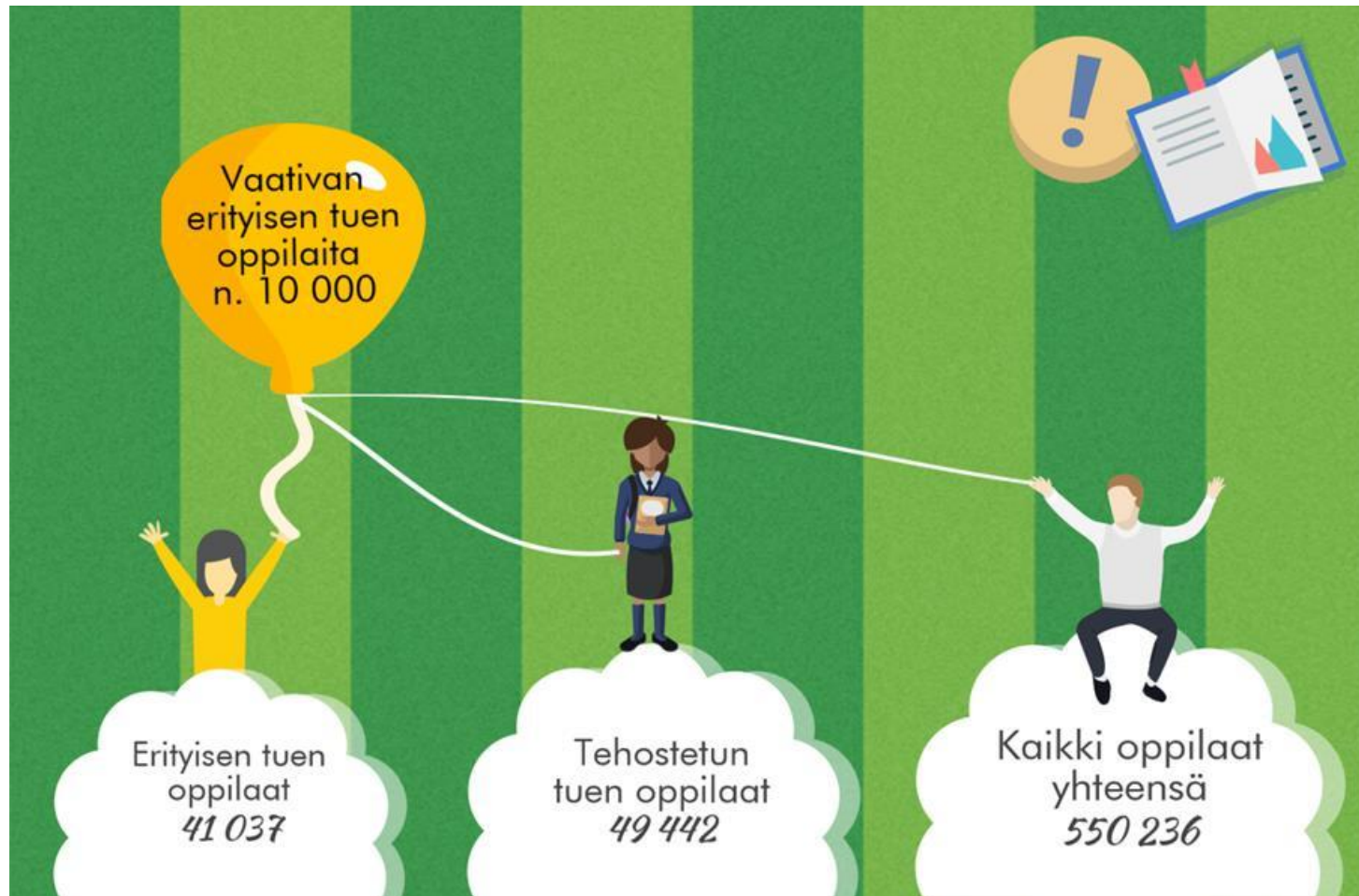
Maarit Törmikoski-Hampf

ESITYKSEN SISÄLTÖ:

- Kolmiportainen tuki
- Koulunkäyntikyky
- Oppilas – koti - viranomaisverkosto

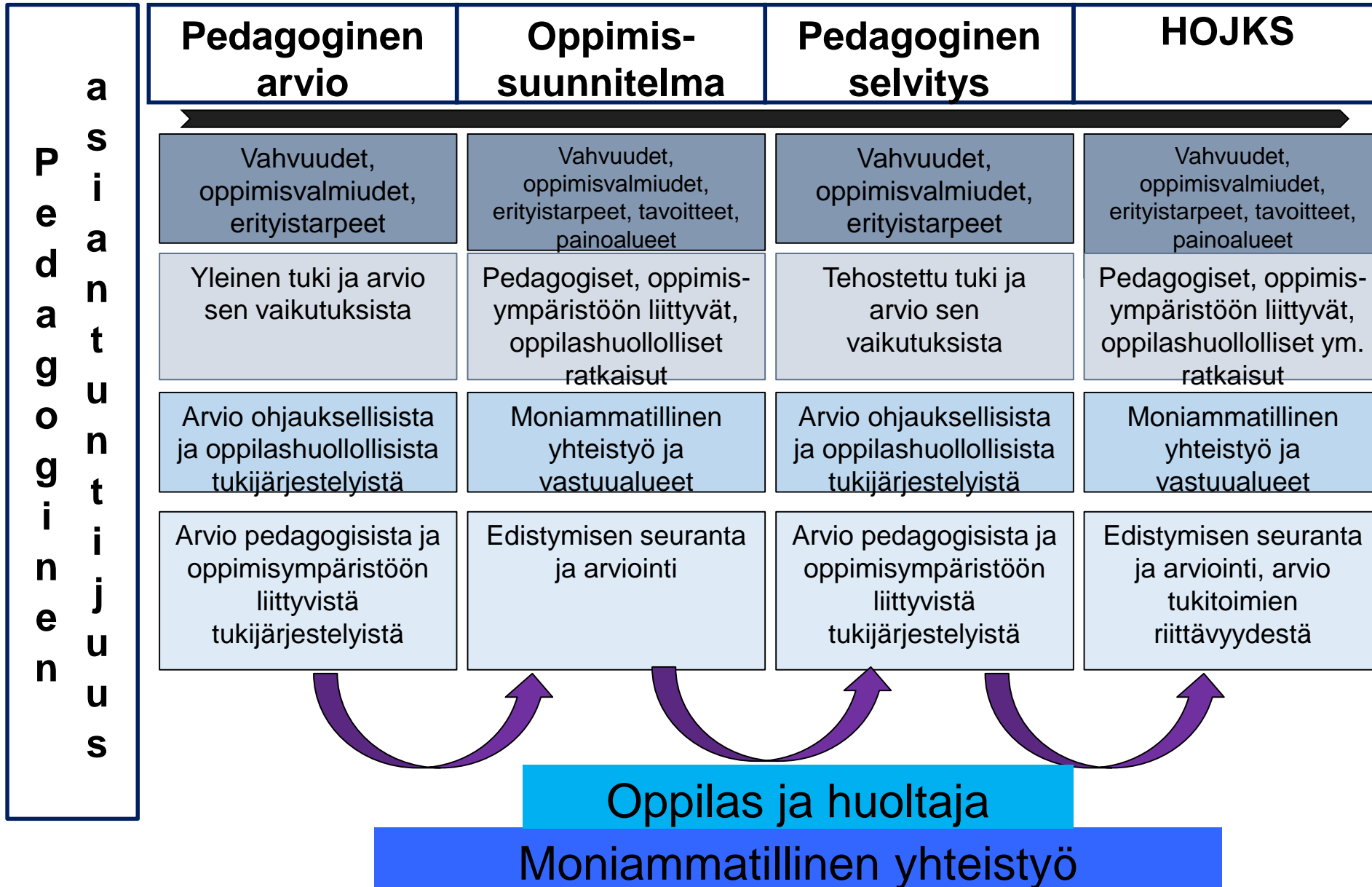
Esi- ja perusopetuksen oppilasmäärät syksyllä 2016

Sijoitettuja
0 – 20 v.
lapsia
n. 10 400

Kolmiportainen tuki

Yleinen tuki	Tehostettu tuki	Eriytynen tuki
Oppimissuunnitelma	Oppimissuunnitelma - pakollinen	HOJKS - pakollinen
Eriyttäminen Oppilaan ohjaus Oppilashuollon tuki Tukiopetus Osa-aikainen erityisopetus Apuvälineet yms. Avustajapalvelut Ohjaus- ja tukipalvelut	Eriyttäminen Oppilaan ohjaus Oppilashuollon tuki Tukiopetus Osa-aikainen erityisopetus Apuvälineet yms. Avustajapalvelut Ohjaus- ja tukipalvelut	Eriyttäminen Oppilaan ohjaus Oppilashuollon tuki Tukiopetus Osa-aikainen erityisopetus Kokoaikainen erityisopetus Apuvälineet yms. Avustajapalvelut Ohjaus- ja tukipalvelut

Huoltajan kuulemista edellyttävät päätökset perusopetuslaissa

- Perusopetuslain 42 §:n mukaiset valituskelpoiset päätökset
- Erikseen säädetty kuulemisesta perusopetuslaissa
  1. Eriyisen tuen päätökset PoL 17 § 3
  2. Eriyiset opetusjärjestelyt PoL 18 § 2
    - jos huoltaja ei ole tehnyt esitystä
  3. Oppilaan jättäminen vuosiluokalle yleisen koulumenestyksen vuoksi PoL 22 § 3
    - jos huoltaja ei ole tehnyt esitystä
  4. Kurinpitorangaistukset PoL 36a§1

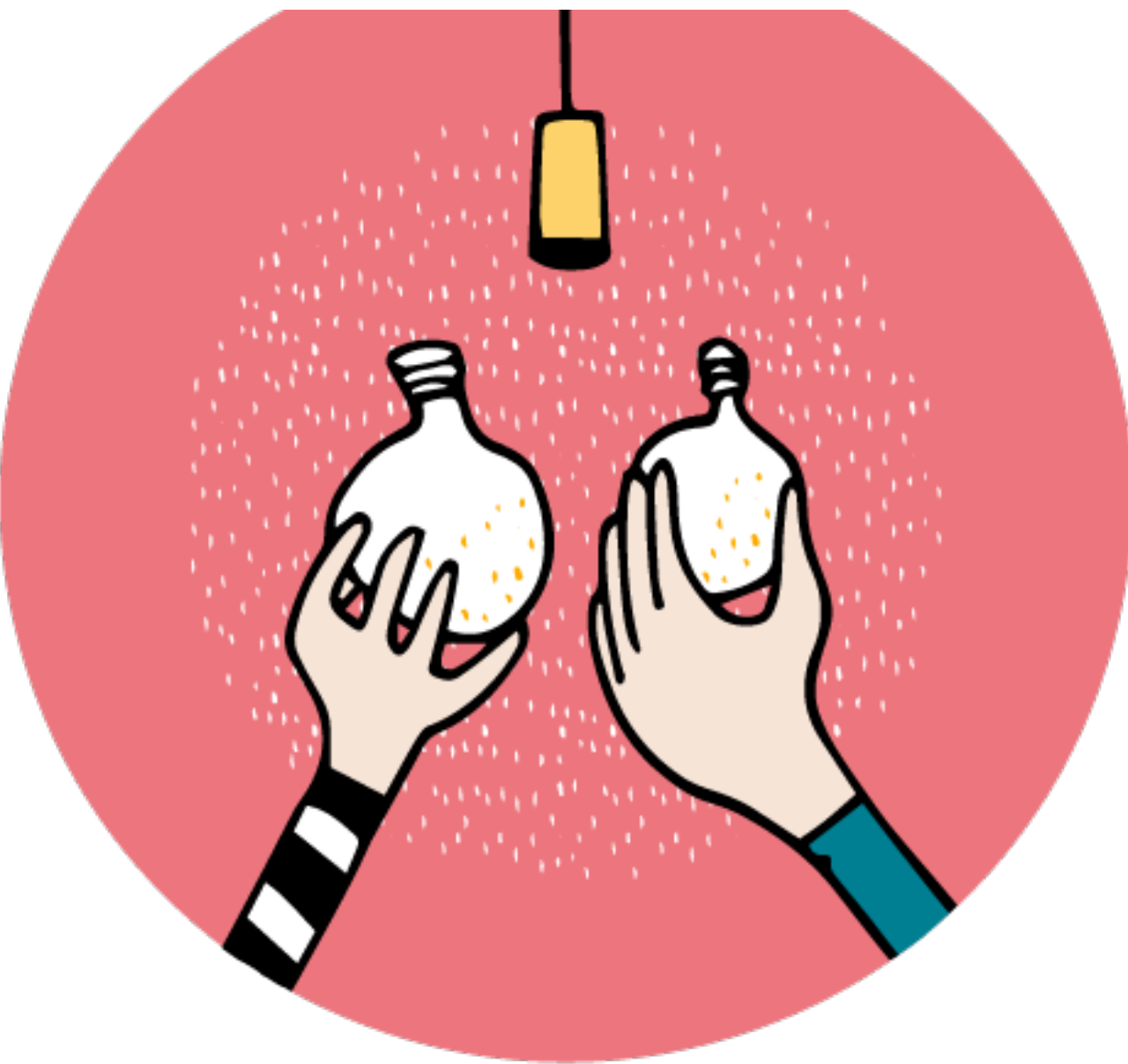
” Omassa työssä huolettavat sellaiset oireilevat lapset, joilla on ollut monenlaista murhetta elämässä. En oikein tiedä, kuinka tällaisia ”rikkonaisia lapsia” käsitellään.”

”Tuntuu, ett koulu on säilytyspaikka määräämättömäksi ajaksi. Jatkotoimista ei ole varmuutta tai ratkaisu on avokuntoutusta ilman lisäresursseja.”

”Itseäni huolestuttaa eniten koulussa sellaiset oppilaat, jotka vetäytyvät syrjään. Heillä ei ole luokkakavereita, eikä kukaan muukaan ikätoveri ole kiinnostunut heistä.”

Koulukuntoisuus

LASTENPSYKIATRI ANITA PUUSTJÄRVEN MUKAAN:

- Kykyä käydä koulussa ja koulua (noudattaa ohjeita ja sääntöjä)
- Kykyä oppia oman kapasiteetin mukaisesti (tarvittavalla tuella)
- Kykyä selviytyä sosiaalisista tilanteista
- Kykyä huolehtia tavaroista ja läksyistä ikätasoisella tavalla

→ **Koulunkäyntikyky**

Koulukuntoisuus – Koulunkäyntikyky

Mikä siihen vaikuttaa?

- **Yksilön toimintakyky ja voimavarat**
  - esim. sairaudet, oppimisvaikeudet, elämäntilanteen hankaluus ja kriisit
  - + esim. hyvä oppimiskyky, korkea motivaatio, hyvät sosiaaliset taidot sekä itsesäätely- ja tunnetaidot
- **Ympäristön kuormittavat tekijät ja auttavat tekijät**
  - esim. kiusaaminen, liikaa vaatimuksia, puutteelliset tukijärjestelyt, perhetilanteen ongelmat
  - + esim. sopivan kokoinen ryhmä, riittävästi aikuisia, yksilölliset oppimäärät, psyykinen tuki, kannatteleva perhe ja elämäntilanne
- **Yksilön ja ympäristön vuorovaikutus**

esim. verkostojen sujuva yhteistyö, oikea-aikaiset reagoinnit alentuneeseen toimintakykyyn (opetusjärjestelyt, terveyspalvelut ym.)

Ei toimi: -
Toimii: +

Yksilön terveydentila:

yleinen hyvinvointi,
fyysiset oireet,
psykkiset oireet,
oppimisvaikeudet

Opiskelu ympäristö:

fyysiset tilat ja olosuhteet
ryhmän koko ja dynamiikka,
muiden erityisoppilaiden määrä,
aikuisten määrä ja toiminta,
luokka- ja kouluyhteisö,
opettajien yhteisöilmapiiri,
odotukset, arvot

Opetus:

resurssit
tukitoimet ja vaikeuksien huomioiminen,
pedagogiset menetelmät
ryhmän ohjaus
opettajien asenne
opettajan saama tuki

Opiskelutaidot:

orientaatio,
käsitys itsestä oppijana,
opetetut ja omaksutut tekniikat,
ajankäyttö

Yksilön toimintakyky:

toiminnanohjaus,
ajanhallinta,
tavaroista ja tehtävistä huolehtiminen,
sosiaaliset taidot,
tunteiden ja käyttäytymisen säätely,
aggression hallinta,
ongelmanratkaisutaidot

Koulunkäyntikyky

Yksilön voimavarat:

persoonallisuus,
resilienssi,
elämänhallinta,
vahvuudet,
itsetuntemus,
hoito ja tukitoimet

Motivaatioon vaikuttavat tekijät:

aiemmat kokemukset,
minäkuva,
omaksuttu malli,
odotettavissa oleva subjektiivinen /
objektiivinen hyöty

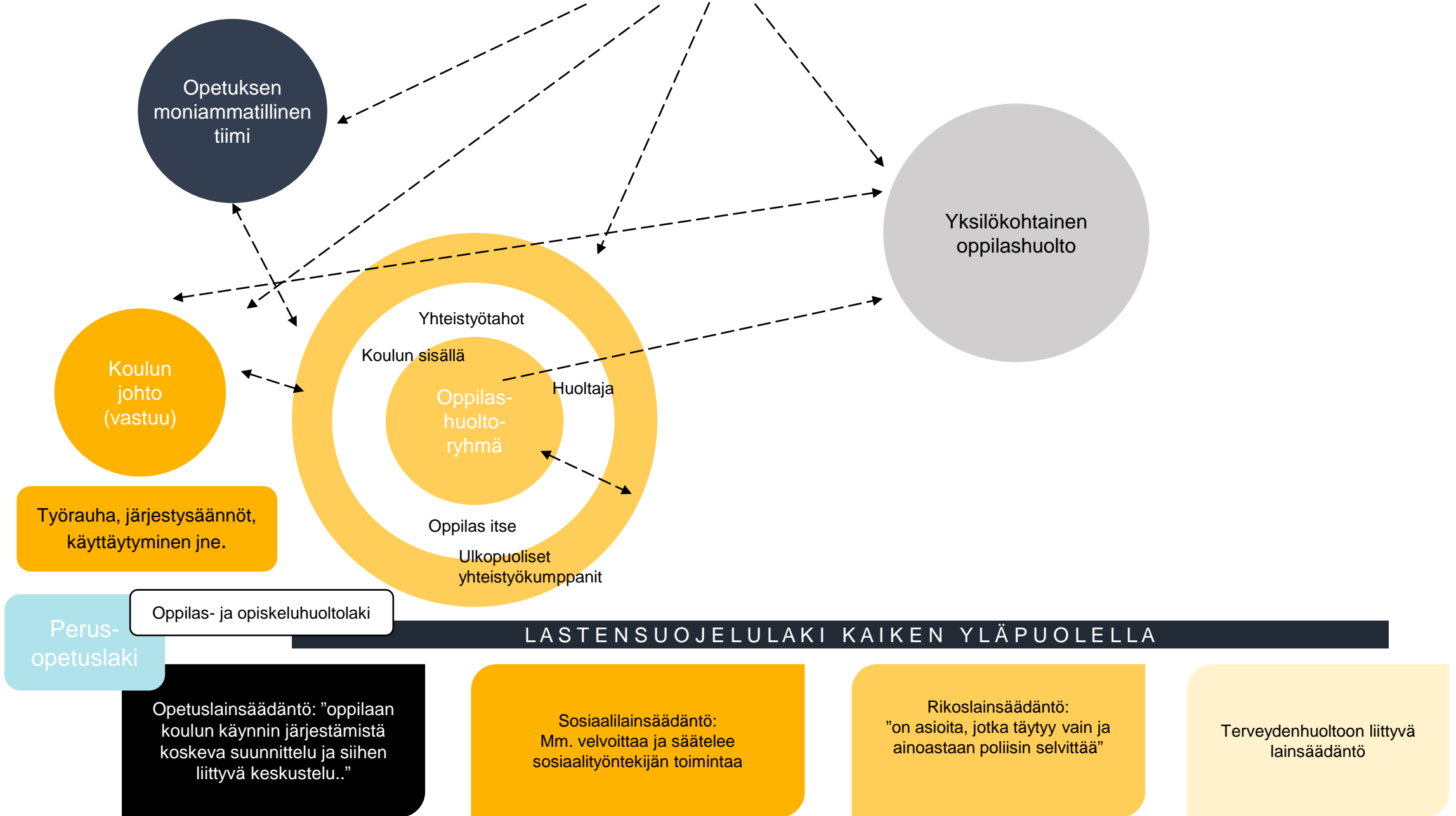
Yksilön elämäntilanne:

perheen ja ympäristön tuki koulunkäynnille,
huolenpito perustarpeista,
elämäntilanteen vakaus,
muutokset,
stressaavat kokemukset, kiusaaminen

Puustjärvi 2017

Julkaistu teoksessa: vaativa erityinen tuki esi- ja perusopetuksessa. Kehittämisyhmän loppuraportti. Opetus ja kulttuuriministeriön julkaisu 34/2017

”Oppilas ja hänen asiansa”

Monitarpeisen lapsen tukimuodot ja toimivakäytännöt

Cecilia

- **Peruskoulun 9. luokkaa käyvä nuori:**

- Huostaanotettu
- Lievä kehitysvamma
- Autistinen
- Adhd: lääkitys määrätty, ei käytössä
- Näkövamma
- Syömishäiriö: ahmiminen
- Käytös pulmaa: jumiutuva, omaehtoinen

- **Taustalla**

- Useita koulu kokeiluja
- Diagnoosin täsmentyminen viivästynyt
- Kriisiytynyt tilanne kotona
- Avun saanti viivästynyt

Luokan käytänteet:

- Pienryhmä opetus: 6 oppilasta, opettaja ja 3 ohjaajaa
- Luokkatyöskentely:
  - Aamulla sovitaan tehtävät, jotka tulisi saada päivän aikana valmiiksi
  - Kuvatuki ja ennakointi: mitä nyt – mitä seuraavaksi
  - Palkkiojärjestelmä: helmi jokaisesta suoritetusta tehtävästä, palkinto koulupäivän päätteeksi
  - Vahva aikuisen tuki ja ohjaus
- Viikoittainen yksilöllinen toimintaterapia
- Viikoittainen toimintatuokio: neuropsykologi/sosiaalityöntekijä

Koulun sisäinen työnjako

- Monialainen asiantuntijaryhmä: kasvukeskustelut 1 krt/kk
- Päivittäinen yhteydenpito asumisyksikköön tekstiviestein/puheluin
- Wilma viestintä vanhemmille ja asumisyksikköön
- Luokan toimintarakenteet
- Yksilötapaamiset: oppilaan äänen kuuleminen
  - KESY: keskustelu symbolien avulla
  - Elektroninen Mun oma kirja: esittely, vahvuudet, tavoitteet, toiveet
  - Tunnekortit
  - Sosiaaliset tarinat
- Tehtävät ja roolit ammattikunnittain

KESY: keskustelu symbolien avulla

- Kuvamateriaali ja toimintamalli lapsilähtöiseen keskusteluun
- Mahdollisuus kommunikation jossa verbaalisuus ei ole pääosassa
- Kurkistusikkuna lapsen kokemusmaailmaan sekä lapsiryhmän tapahtumiin
- Lapsen äänen vahvistuminen osana päätöksentekoa esim. HOJKS- tai HOPS-, kehitys-, arviointi- tai kuntoutuskeskusteluissa, joissa lapsi on mukana
- Havaintoväline varhaiseen puuttumiseen, osa oppilashuoltoa
- Koulun keskustelujen aihepiirit kuvina: opetussuunnitelma-, toimintakyky- ja toiminta-alueittaisen opetuksen käsitteet yhdessä

Kesy keskustelu kehitysvammaisen oppilaan kanssa

The whiteboard is divided into three vertical sections by two vertical lines. Each section features a large hand-drawn face at the top, a smaller icon of the same face in a box below it, and a list of handwritten notes in Finnish. The notes are often accompanied by small icons.

- Left Column (Angry Face):**
  - EN TYKKÄÄ KOULUSSA = KOSKA PITÄÄ RYHDÄ NIIN KUIN SANOTTAVU
  - EN TYKKÄÄ YHDESSÄ = REKEMISESTÄ, KOSKA PITÄÄ KUUNNELLA MUITA
  - EN TYKKÄÄ MUSSA = OPPIAINEISTA KUN MAT. MATEMATIKASTA
  - TYKKÄÄ KUN VAIN ON PIINÄÄ
  - ON OIKEITA JOITA = HYVÄ NOUDAITAA KUN: EI SAA KIVÄTÄ
  - SILVOAMINEN =
- Middle Column (Neutral Face):**
  - TYKKÄÄN VÄLITUNNEISTA JOS NE ON ULKONA
  - HALLUA SIN OSTOPIA
- Right Column (Happy Face):**
  - MATEMATIKKA ON KIVAA KUN SAA LASKEA
  - PUUTYÖT: TYKKÄÄN KUN SAA RAKENTAA
  - HERKKO ON MUKAVAA
  - HALLUA KUUNNELLA MUITA TYÖNTEKIJÖITÄ
  - MOISTINI OJ. = HYVÄ, KUN ASIAT KIINNOSTAVAT MINUA
  - TYKKÄÄN PIIRTÄÄ JA MAALATA

At the bottom of the whiteboard, there are two lines of text:

- JOKA PÄIVÄ PITÄISI KÄYDÄ ULKONA AINAKIN KERRAN
- UUTISETTÄRKEITÄ

Oppilas – koti – viranomaisverkosto

Toiminnan tavoitteena oppilas keskiössä

Viranomaisverkosto

- Sijoituksesta vastuussa oleva sosiaalityöntekijä
- Asumisyksikkö:
  - omahoitaja, vastaavaohjaaja
- Vammaispalvelun sosiaalityöntekijä:
  - henkilökohtainen apu
  - kuljetuspalvelu
  - palveluasuminen
  - pk:n jälkeiset palvelut
- Kehitysvammahuolto:
  - pk:n jälkeen lääketieteellinen seuranta
  - kuntoutussuunnitelma
  - lääkinnällinen kuntoutus
- Vammaisjärjestöt:
  - NKL: apuvälineet, sopeutumisvalmennus, nuortentoiminta
  - Autismisäätiö

Viranomaisverkosto: hyväksi koetut käytänteet

- Säännöllinen yhteydenpito
  - Ammattiryhmittäin
  - Päällekkäisyyttä välttäen

- Verkostokokoukset
  - HOJKS
  - Kuntoutussuunnitelmapalaveri
  - Kasvukeskustelut

- Vaatii: aikaa, luottamusta, tahtotilan, suostumuksen, molemminpuolisen aktiivisuuden

- Tavoitteena
  - tiedon välittäminen
  - Yhteistyö viranomaisten kanssa lapsen/nuoren edun mukaisesti

Yhdyspintaa ja tahtotilaa

Tarvitsemme toimintakulttuurin **syvälistä muutosta**, joka mahdollistaa eri professioiden, viranomaisten ja hallinnontasojen lapsen ja nuoren parhaaksi tekemän verkostomaisen yhteistyön.

Sen syntyminen edellyttää lukuisia erilaisia toimia.

Yhtä ratkaisua yhdyspintahaasteeseen ei ole olemassa.

(Heinonen ym. 2018,15)

Kohtaaminen

”Saamme sen mitä olemme
toisilta ihmisilta”

– Tommy Hellsten

Lähteet

Heinonen, O-P. ym 2018. Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi. Selvitys lapsi-, nuoriso- ja perhepalveluiden toteuttamiseen liittyvistä yhdyspinnoista muuttuvassa toimintaympäristössä. Helsinki 2018. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 8/2018

Kontu, E. ym. 2017. Vaativan erityisen tuen käsite ja tutkimustuloksia (VETURI-hanke 2011–2015). teoksessa Vaativa erityinen tuki esi- ja perusopetuksessa: Kehittämisyhmän loppuraportti (Sivut 34-37). (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja; Nro 2017:34). Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Kokko, T. ym. 2013. Erityinen tuki perusopetuksen oppilaille, joilla tuen tarpeen taustalla on vakavia psyykkisiä ongelmia, kehitysvamma- tai autismikirjon diagnoosi. VETURI-hakkeen kartoitus.

Ojala, T. ym. 2015. Erityinen tuki: Erityisen tuen toteutuminen sairaalaopetusyksiköiden, valtion koulukotien sekä kuntayhtymien ja yksityisten omistamien laitos- ja erityiskoulujen opetusryhmissä. VETURI-hankkeen kartoitus II. (VETURI-hanke). Helsinki: Veturi-hanke: Helsingin yliopisto, Jyväskylän yliopisto.

Ojala, Terhi 2017. Kun perusopetuksen oppilaat oireilevat psyykkisesti: opettajien kokemuksia

Rämä, I., Rouste, M., Tiainen, R., Jokitalo-Trebs, M., Airaksinen, L., Kontu, E., & Pirttimaa, R. (2017). Ruskeasuon koulun kehittämishanke II: ICF-pohjaiset toimintakykykuvaukset, HOJKS-tavoitteet ja oppilaiden itsearviointit toiminta-alueittaisessa opetuksessa. NMI-bulletin, 27(1), 28-44.

Rämä, I., Ojala, T. & Kontu, E. 2017. Perusopetuksen normiston tuntemus erityisten opetusjärjestelyjen taustalla Vaativa erityinen tuki esi- ja perusopetuksessa Kehittämisyhmän loppuraportti Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:34